

A J. F. Kennedy és a N. Sz. Hruscsov névvel fémjelzett időszakban egy U2 névre keresztelt sztratoszféra-repülőgép szelte át a Szovjetunió légterét Törökországból észak felé tartva. A szovjet radarok észlelték a hívatlan vendéget. Az eredmény: föld-levegő rakétával lelőtték a kémrepülő, s Fowers ezredest, a pilótát foglyul ejtették. A szocialista-kommunista tábor örömmámorban úszott. Hruscsov döngötte a mellét, az amik pedig lenyelték a békát. A pilótát később, ha jól emlékszem, egy szovjet kémmezel kicserélték. Az amerikai hadvezetés regisztrálta, hogy a béketábor legnagyobb hatalmának légterét tényleg nem lehet büntetlenül megsérteni. A vállalkozás teljes kudarcát nemcsak ez jelentette. Az óriási légifotó-berendezéssel ellátott repülőgép legfőbb célja egy titkos objektum földérítése volt. Ennek a létesítménynek nyolcvanezer lakója volt. Szovjetunió-szerre csak úgy emlegették suttogva az emberek: a Csokoládé város. Abban az időben ott már lehetett csokoládét venni a boltokban. E várost úgy hívják, hogy Majak. Szögesdrót kerítés veszi körül, és a térképen nem található.

A TV 2 Rádás című sorozatában egy angol dokumentumfilmet láthattunk a zárt városról. A műsorszerkesztők a hétköznapi hajnali (0 óra 10 perces) kezdési idővel elejét akarták venni a túlzott érdeklődésnek, úgyhogy csak a nagyon kíváncsi és az álmatlanságban szenvedő nézők láthatták ezt a tanulságos tényfeltáró filmet. Pedig ez a műsor volt olyan izgalmas, mint a hétkor sugárzott Magnum. Úgy látszik, a szocialista szennykes kitergetése még ma is nehezebbre esik a közszolgálati televízióknak.

Az angol forgatócsoport volt az első, amely filmet forgathatott a zárt városról és lakóiról. Lélek se be, se ki. Itt gyártották ugyanis a szovjet atombombát. A csokoládégyárról nem esett szó. A kerítésen csak a madarak és a vágyak járhattak át. A lakók — úgy tűnt — beletörődtek, hogy a luxus-gulágon éljék le életüket. Tán még narancsot is kaptak hébe-hóba. Az életszínvonal többszörösen meghaladta a szovjet átlagot, s a „szabad” polgárok sem utazhattak piros útleveleikkel, legfőljebb egy testvérországba szóló jutalomútra. Maradt a séta a zárt város parkjaiban. Melyekben, mint kiderült, nem volt kristálytisztaság sem a levegő, sem a föld, sem a víz. Az atombombagyárban csernobili hatású robbanás történt. A környékbéli települések lakóit elköltöztették, holdbéli tájjá változott a vidék. A gyár radioaktív hulladékát egy közeli tóba hordták, amely még ma is sokszorosan halálos dózissal sugároz. Különleges teherautókkal hordják a földet, hogy betemessék. A vezetőfülkén kívül két perc már biztos halált jelent. Ma már kutatók vizsgálják a talajt, a növényzetet, a vadállományt, mentik, ami menthető. Talán jut elég pénz a helyreállításra. Az atombombagyárat pedig leszerelik. Lehet, hogy egyszer még turistaattrakció lesz Csokoládévárosból?

Zétényi Zoltán (Demokrata, 1996. április 11.)